

ДРЖАВЕН ИНСПЕКТОРАТ ЗА ТРУД

Тема: Справување со непријавена работа

Раководител на одделение

Злате Стојановски

СПРАВУВАЊЕ СО НЕПРИЈАВЕНА РАБОТА

Во Република Македонија како земја со висока стапка на невработеност, каде постои несразмерен однос помеѓу понудата и побарувачката на работна сила, непријавената односно работа на црно е доста присутна.

Одредени органи и организации објавуваат различни бројки на работници на црно, кои се движат од 80 илјади до 160 илјади но ни една од нив не е точна од причина што никој не води официјална евиденција.

Неформалното вработување е поширок поим кој ја опфаќа секоја непријавена работа, односно работење за кое не се плаќаат придонеси и даноци.

Според уставот на Република Македонија, секој има право на работа и слободен избор на вработување. Остварувањето на правата на вработените и нивната положба се уредува со Закон и колективен договор.

Основен Закон со кој се уредуваат односите меѓу работниците и работодавачите е Законот за работните односи, додека колективните договори се склучуваат како општи на ниво на Република, посебно на ниво на гранка и поединечно на ниво на работодавач.

Според Законот за работните односи работниот однос е договорен однос меѓу работникот и работодавачот во кој работникот доброволно се вклучува во организираниот процес на работа кај работодавачот за плата и други примања.

Работниот однос се заснова со потпишување на договор за вработување меѓу работникот и работодавачот и пријавување на работникот во задолжително социјално осигурување.

Надзор над примената на законите и другите прописи од областа на работните односи врши Државниот инспекторат за труд.

Инспекцијата на трудот има надлежност да врши надзор само кај регистрирани работодавачи кои ангажираат работници без договори за вработување т.к. работа на црно.

Во вршењето на инспекцискиот надзор, инспекторот е овластен во секое време на денот и ноќта да влезе во просториите на работодавач без претходно најавување и без оглед на работното време на работодавачот. Работодавачот е должен на инспекторот да му овозможи непречено вршење на надзорот и на негово барање да му ги даде на увид сите потребни документи и информации потребни за вршење на надзорот. Инспекторот има овластување да влегува и да ги прегледува сите работни простории и работни места, да зема изјави од работници и да бара лични исправи од лицата затекнати на работа заради нивна идентификација.

Законот за работните односи донесен 2005 година предвидуваше, ако инспекторот на трудот на работа кај работодавачот затекне лице со кое не е заснован работен однос согласно законот, да донесе решение со кое се забранува работата на работодавачот до отстранување на утврдените неправилности, односно до засновањето работен однос согласно законот со затеченото лице.

Во овој период инспекторите на трудот годишно откриваат по околу 20.000 непријавени работници, меѓутоа по донесените решенија за забрана на работата, работодавачите веднаш ги пријавуваат во работен однос затечените работници и забраната за работа престануваше да важи.

За сторениот прекршок барањата за поведување на прекршочна постапка ги решава судовите за прекршоци. Поголемиот број од поднесените барања за поведување прекршочна постапка не се решаваат во законскиот рок, поради што судовите ја запираат постапката поради настанување на застареност. По останатите барања на сторителите им беа изрекувани прекршочни опомена или ниски парични казни. Овие мерки не придонесуваат за решавање на проблемот со непријавените работници, туку работодавачите се охрабруваат и понатаму да го кршат законот и проблемот со непријавената работа се зголемуваат.

Затечените непријавени работници по известување од инспекцијата на трудот, беа бришани од евиденцијата на Агенцијата за вработување и им се ускратуваат правата по основ на невработеност и социјална заштита. Поради тоа овие лица го отежнуваат инспекцискиот надзор со криење при контролата, одбегнување да се идентификуваат или со давање неточни податоци.

Со цел да се надмине негативната состојба со непријавените работници во декември 2008 година извршени се измени и дополнувања на Законот за работните односи со кои значително се заоструваат казнените и управни мерки. Според овие измени, ако инспекторот на трудот затекне на работа лице со кое не е заснован работен однос согласно законот донесува решение за забрана на работата на работодавачот од 30 дена. За сторениот прекршок беше пропишана глоба во висина од 15.000 евра во денарска противвредност за правното лице и 7.000 евра во денарска противвредност за одговорното лице.

Новина во Законот е и тоа што прекршочната постапка од судот премина во надлежност на пркршочна комисија во состав на Министерството за труд и социјална политика.

Првите месеци од 2009 година инспекцијата на трудот делуваше информативно и едукативно, со цел работодавачите да се запознаат со измените на законот и предвидените мерки.

За таа цел Инспекторатот изготви брошури со измените и дополнувањата на законот кои беа дистрибуирани до сите регистрирани работодавачи.

Интензивните инспекциски надзори и преземањето мерки согласно законот во текот на 2009 и 2010 година придонесоа за намалувањето на бројот на непријавените работници.

Со измени на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност беа предвидени и мандатни казни за затечените непријавени работници.

Овие мерки колку и да беа ефикасни имаа свои негативни страни:

- забраната за работа од 30 дена не предвидуваше пријавување на затечените лица во работен однос, односно нивни вработување,
- во тие 30 дена од забраната за работа и пријавените работници не остваруваа право од работен однос,
- поради забраната за работа и неможноста да ја платат високата казна некои работодавачи престануваа со работа,
- непријавените лица беа бришани од евиденцијата на невработени во Агенцијата за вработување, поради што ги одбегнуваа инспекциските надзори.

Поради тоа во септември 2010 година беа извршени измени на Законот за работните односи кои предвидуваат, ако инспекторот затекне на работа кај работодавачот лице со кое не е заснован работен однос согласно законот, со решение ќе му нареди во рок од 15 дена да заснова работен однос со затеченото или друго лице на неопределено време и да му исплати надомест во висина од три просечни исплатени бруто плати во Републиката.

Ако работодавачот не постапи по решението, инспекторот ќе ја забрани работата на работодавачот, до исполнување на наредбата од решението.

Со овие измени на законот намалена е и висината на глобите, така за овој вид на прекршок предвидена е глоба во износ од 6.000 до 7.000 евра во денарска противвредност за правното лице и 3.000 до 4.000 евра во денарска противвредност за одговорното лице.

Одредени работодавачи со цел да го избегнат извршувањето на решението ја затвораат фирмата на која се однесува решението и продолжуваат со работа со нова фирма. Има појава каде работодавачите ги исплатуваат трите бруто плати а потоа ги присилуваат работниците да им ги вратат парите.

Со измените на Законот за работните односи од 2012 година е предвидено, ако инспекторот на трудот на работа кај работодавач затекне до две лица со кој не е заснован работен однос согласно со законот на одговорното лице да му издаде покана за плаќање глоба во износ од 1000 евра во денарска против вредност за секое затечено лице и со решение да му нареди на работодавачот во рок од 8 дена да заснова работен однос со затеченото лице на неопределено време и во наредните 3 месеци да не го намали бројот на вработените. Ако работодавачот не ја плати глобата и не постапи по решението на инспекторот, се носи решение за забрана на работа во работната просторија во траење од 15 дена и се поднесува барање за поведување на прекршочна постапка за прекршок за кој е предвидена глоба во износ од 6000 до 7000 евра за правното лице и од 3000 до 4000 евра за одговорното лице.

Ако при надзорот се затекнати на работа повеќе од 2 лица со кои не е заснован работен однос согласно со Законот инспекторот носи решение за забрана на работа во траење од 30 дена и се поднесува барање за поведување за прекршочна постапка, за прекршок за кој е предвидена претходно наведените износи на глоба. Ако работодавачот го повтори прекршокот, односно во рок од една година повторно се затекнат непријавени работници кај ист работодавач се носи решение за забрана на работа во траење од 30 дена и се поднесува барање за поведување на прекршочна постапка.

Со интензивни инспекциски надзори и превземање законски мерки, со редовни информативни и едукативни кампањи за подигање на свеста на работниците и работодавачите се оди во правец на подобрување на состојбата со непријавувањето на работниците.

Ви Благодарам

Прашања и Коментари